

Universal Design (UD)

FKS konferens 25 mars 2019
Gunnel Janeslätt, med. dr., leg
arbetsterapeut

Gunnel Janeslätt

Habiliteringen i Dalarna och
Centrum för Klinisk Forskning, CKF
i Dalarna

Associerad till Institutionen för Folkhälsa och
vårdvetenskap, IFV, Uppsala universitet

Forskare på SUF KC, Region Uppsala

www.katid.se

SUF Startida Om SUF PYC Forskning & utveckling SUF Sverige Information Kontakt

SUF Startida

Kunskapscentrum
ens bästa i fokus

Välkommen till SUF-Kunskapscentrum

SUF-Kunskapscentrum arbetar med att samla och sprida kunskap om tillfälliga och förändringar i livet för
den vårdgivare som har utvecklingsstörning eller andra komplexa sjukdomar som påverkar
utvecklingsstörningen.

Kunskapscentrum har funnits som projekt sedan 2008. Från 2017 ingår SUF-Kunskapscentrum som en
enhet inom verksamhetsområdet Funktionsstöd och hjälp inom Hälso- och Habilitering, Kunskapscentret

www.regionuppsala.se/suf

Uppdrag för FKS i International Organization of Standard (ISO) – SiS (SiS TK 344 AG 9)

Initierat av Sverige med
representanter från

- Sverige:
  - SiS
  - FKS
  - Begripsam
  - Funktionsrätt Sverige mfl
- Danmark
- Grekland
- Spanien
- Australien
- Japan

Scope

- Riktat sig till alla som ska designa och utveckla produkter, tjänster och miljöer
- Syftet är att identifiera vad som bör vägas in för att produkter, tjänster och miljöer ska bli användarvänliga för så många som möjligt, **även för personer med kognitiva funktionsnedsättningar**

Två Guidelines

- General guideline for cognitive accessibility – Daily Time Management
- **General guideline for cognitive accessibility**
  - Begrepp ICF-CY
  - Universal design (UD)

How learners get engaged and stay motivated. How they are challenged, excited, or interested. These are affective dimensions.

☒ Stimulate interest and motivation for learning

More ways to provide
Multiple Means of Engagement

How we gather facts and categorize what we see, hear, and read. Identifying letters, words, or an author's style are recognition tasks.

☒ Present information and content in different ways

More ways to provide
Multiple Means of Representation

Planning and performing tasks. How we organize and express our ideas. Writing an essay or solving a math problem are strategic tasks.

☒ Differentiate the ways that students can express what they know

More ways to provide
Multiple Means of Action and Expression

SUF-Kunskapscentrum
Samaritan - Utveckling - Föreläsare

ENGAGERAD

☒ Stimulate interest and motivation for learning

More ways to provide
Multiple Means of Engagement

Ta emot och förstå

☒ Present information and content in different ways

More ways to provide
Multiple Means of Representation

Uttrycka och göra

☒ Differentiate the ways that students can express what they know

More ways to provide
Multiple Means of Action and Expression

SUF-Kunskapscentrum
Samaritan - Utveckling - Föreläsare

ENGAGERAD

Ta emot och förstå

Uttrycka och göra

SUF-Kunskapscentrum
Samaritan - Utveckling - Föreläsare

Underlag till kunskapsstöd för Socialtjänstens bedömningar

Bakgrund, högre risk:

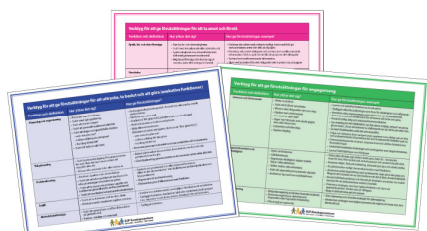
-30 – 50% av barnen placeras (Tøssebro et al 2018)

-20-25% av alla vårdnadsärenden rör föräldrar med IF (ibid)

- **Regeringsuppdrag till Socialstyrelsen** (Rose-Marie Odström)
  - ✓ Vägledning: "Barn i familjehem – umgänge med föräldrar och andra närstående. Kunskapsstöd för socialtjänstens bedömningar"
- **Uppdrag till CFF* och SUF-KC**
  - ✓ "Stöd till föräldrar med kognitiva svårigheter kring umgänge med sina placerade barn"

*Centrum för Forskning om Funktionshinder, Uppsala universitet
SUF-Kunskapscentrum, Nära vård och hälsa, Region Uppsala

Verktyg för att ge förutsättningar för kognitiv tillgänglighet

Vägledningen "Barn i familjehem – umgänge med föräldrar och andra närstående – Kunskapsstöd för socialtjänstens bedömningar". Kapitel 4
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2019/2019-3-1>

Tre principer

Det kognitiva stödet ska erbjuda flera verktyg

(Provide multiple means of)

- **Verktyg för engagemang** - motivation, personliga strategier, vilja, välja
- **Verktyg för representation, att ta emot och förstå**
- Verktyg för handling och uttryck - Kunna uttrycka och göra

Kognitivt stöd är effektivt

En systematisk översikt "Evidensbaserad Rehabilitering EBH; Metoder för kognitivt stöd" (Arvidsson, Buchholz et al. 2013)

- **kognitivt stöd** är effektivt till personer med kognitiva svårigheter
  - tidsplanering i dagliga rutiner, använda påminnelser (*stark evidens*)
  - organisation och planering (steg-för-steg), att-göra-listor liksom hur-göra-listor (*stark evidens*)
  - använda bilder som stöd i vardagen (*måttligt stark evidens*).
- Ökar vardagsfungerande och minska problemskapande beteende.

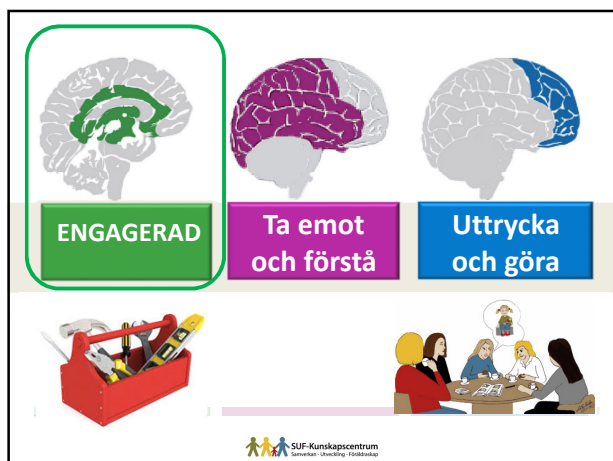

Verktyg för engagemang

Mål: målmedveten och motiverad individ

Verktyg för att ge förutsättningar för engagemang

Funktion och definition	Hur ytrar det sig?	Hur
Intresse och förtroende	• Ointresse? • Uttrycker tveksamhet till samarbete. • Misstror eller ifrågasätter det du säger. • Ser ut att ha "gett upp". • Säger "nej" till någon insats som egentligen skulle gagna dem eller sina barn.	• An • Ge • och • Frå • och • För • för • Ge

---

Verktyg för engagemang

Mål: målmedveten och motiverad individ

1. Erbjud möjlighet för **intresse och förtroende**
  - Lyssna och bekräfta föräldrarnas livssituation, **möt dem där de är**
  - Erbjud tydlig, ärlig och **anpassad** kommunikation
  - Erbjud underlag för informerade beslut
  - Förtroende-skapande insatser, anpassa kravnivå

De 8 frågorna

1. Vad ska jag göra?
2. Varför?
3. Var ska jag vara?
4. När ska jag göra det?
5. Hur länge ska jag göra det?
6. Hur mycket ska jag göra?
7. Hur ska jag göra det?
8. Vad händer sedan?

Verktyg för engagemang

Mål: målmedveten och motiverad individ

2. Erbjud möjlighet för **uppmärksamhet och uthållighet**
  - Dela upp möten i korta pass (20 – 30 minuter i taget)
  - Anpassa miljön: möblering, undvik störande ljud, ljus, dofter
  - Enkel dagordning med nyckelord, ringa in och bocka av när det är klart

---

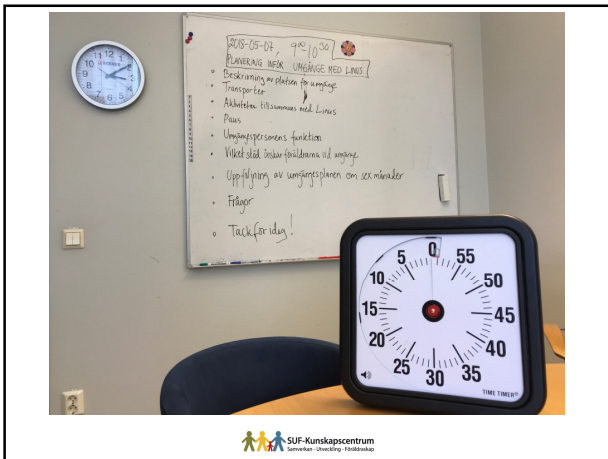

Vad händer nu?

1. Första samtal. Föräldrasamtal med kurator.
2. Första besök. Föräldrar och barn träffar flera yrkesgrupper från habiliteringen.
3. Samtal om observationer och habiliteringsplanering.
4. Utredning.

Verktyg för engagemang

Mål: målmedveten och motiverad individ

3. Erbjudna möjlighet till själv-reglering

- Stöd i planering och att utveckla strategier
- Arbeta fram strategier som hjälper till med reglering av känslouttryck

---

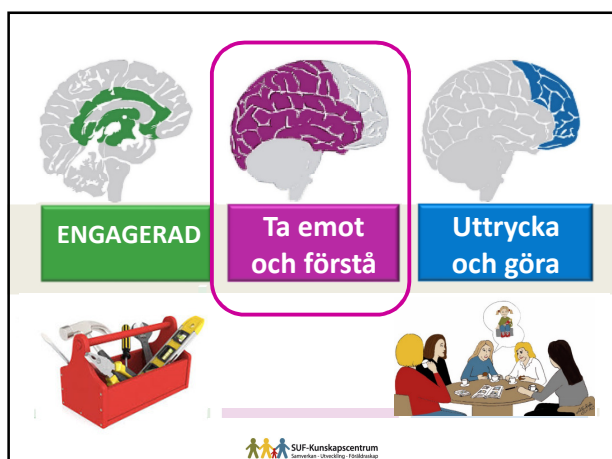

Verktyg för att ta emot och förstå

Målet är rådiga och kunniga individer

4. Erbjud stöd för perception

- Fråga om det är något särskilt hen är känslig för
- Ha mötet i lugn och ostörd miljö
- Sitt brevid/snett brevid om ögonkontakt är påfrestande

Verktyg för att ta emot och förstå

Målet är rådiga och kunniga individer

5. Erbjud stöd för tid och rum

- Sätt av mer tid för möten
- Tydliggöra tid: vad ska hända, när och hur länge?
- Tydliggöra RUM – Var?

Verktyg för att ta emot och förstå

Målet är rådiga och kunniga individer

6. Erbjud stöd för minne

- Begränsa informationen (KISS – Keep it short and Simple)
- Dokumentera vad ni pratar om, skriv ned korta meningar om det ni bestämt, föreslå att hen tar ett foto på era minnesanteckningar, på pratlista eller whiteboarden
- Skriftliga instruktioner Hur-göra-lista

Vad bestämde vi idag?

En kort-hög-lapp från ditt besök

	Datum:
	Vilka var med?
	Vi träffades för att:
	Vi bestämde:
☐	Nytt besök, datum: _____ klockan: _____
	Du ska träffa _____
☐	Plats: _____
☐	Inget planerat besök

Förhuden, Spårhusområdet | 742 21 Östhammar | tel 0173-882 30
hastings@hust.se | www.hust.se

Region Uppsala

Verktyg för att ta emot och förstå

Målet är rådiga och kunniga individer

7. Erbjud stöd för språk, läs och skriv

- Att ändra hur information presenteras, komplettera med bilder
- Förenkla: välj ut det viktigaste, sortera bort resten
- Skriv ned nyckelord för det ni pratar om på papper eller whiteboard

---

Vänta och föda barn samt sköta om sitt barn den första tiden

- Broschyren har tagits fram i samarbete med barnmorskestudenter
- Anpassad för målgruppen men används också till föräldrar med bristande svenskkunskaper

SUF-Kunskapscentrum
Samarbete - Utveckling - Fördjupning

Verktyg för att ta emot och förstå

Målet är rådiga och kunniga individer

8. Erbjuder stöd för förståelse

- Var tydlig och konkret, tala långsamt
- Dela upp budskapet i delar, gå igenom steg för steg
- Använd **antingen-eller-frågor** alternativt **hur-frågor**
- Tillåt "jag vet inte som svar"
- Underlätta med bildstöd, rit-prat, pratkarta

SUF-Kunskapscentrum
Samarbete - Utveckling - Fördjupning

Verktyg för att ta emot och förstå

Målet är rådiga och kunniga individer

9. Erbjuder stöd för inläring

- Ge mer tid för inläring
- Upprepning underlättar
- Visa hur man kan göra istället för att bara berätta, helst i rätt miljö
- Träna samma sak i olika miljöer (generalisering)

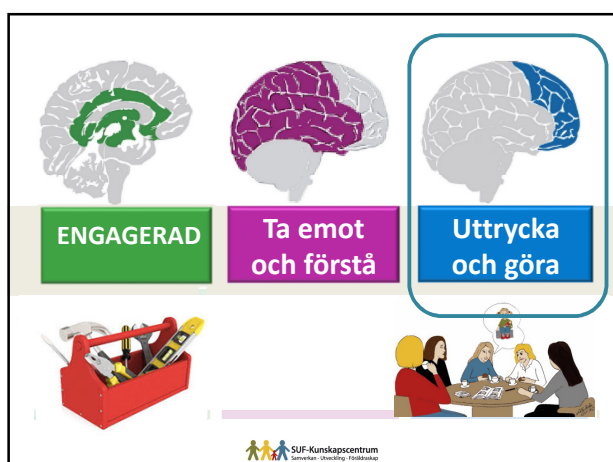

Verktyg för handling och uttryck

Mål: strategiska och målinriktade individer

10. Erbjud stöd för planering och organisering

- Erbjud planeringsstöd – uppmuntra användning av kalender
- Att-göra-lista som underlag för prioritering
- Stöd i strukturen vem gör vad och när?

Verktyg för handling och uttryck

Mål: strategiska och målinriktade föräldrar

11. Erbjud stöd för tidsplanering

- Erbjud påminnelse innan möte – två dagar innan samt samma morgon?
- Planera tillsammans för kommande möten och aktiviteter

Verktyg för handling och uttryck

Mål: strategiska och målinriktade individer

12. Erbjud stöd för problemlösning

- Samtala om problemet: Vilka delar det består av? Vilket är det största hindret? Vad skulle kunna undanröja hindret och lösa problemet?
- Förbered en plan B med föräldrarna

Verktyg för handling och uttryck

Mål: strategiska och målinriktade individer

13. Erbjud stöd för logik och abstraktionsförmåga

- Tydliggör helheten, "nu pratar vi om..." återkom ofta till helheten
- Stöd med konkreta exempel

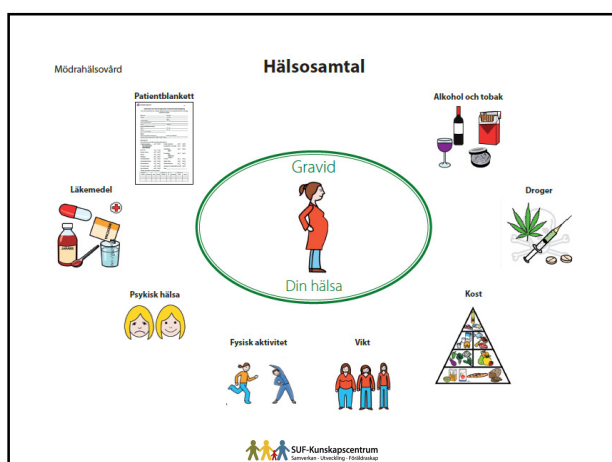

Vad ska hända på umgänget?

- ✓ Engagemang
- ✓ Ta emot och förstå
- ✓ Uttrycka, ta beslut och att göra

www.bildstod.se

SUF-Kunskapscentrum
Samarbete Utveckling Föddskola

Göra skillnad

för barn och föräldrar i familjer där förälder har intellektuell funktionsnedsättning eller andra kognitiva svårigheter

SUF-Konferens
22 maj 2019
förseminarier 21 maj

save
the
date

www.regionuppsala.se/suf

Tack för er tid!

Tack till FKS, Kerstin Åberg, Birgitta Wennberg,
Kerstin Gatu och kollegor på SUF KC

www.kunskapsguiden.se/barn-och-unga/Teman/Barn-i-familjehem-barns-umgange
gunnel.janeslatt@regionuppsala.se

gunnel.janeslatt@pubcare.uu.se
